

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XV-то обикновено Народно събрание.

Втора извънредна сесия.

III заседание, четвъртък, 27 юний 1913 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. Х. Тодоровъ, въ 3 ч. 25 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателствующъ Х. Тодоровъ: (Звъни) Засѣданието се открива.

Моля г. секретаря да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь С. Дрѣнковъ: (Прочита списъка. Отсѣствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Желѣзъ Абаджиевъ, Несторъ Абаджиевъ, Иванъ Андрѣевъ, Хасанъ-бей Анти-беевъ, Петъръ Бабаджановъ, Димитъръ х. Баневъ, Димитъръ Бръчковъ, Деко Ванковъ, Велчо Велчевъ, Желю Влашки, Маринъ Гайдовъ, Георги Губидѣльниковъ, Тодоръ Даскаловъ, Христо х. Димитровъ, Георги Згуревъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Иванъ Казанджиевъ, Иванъ Капаровъ, Григоръ Кодевъ, д-ръ Тодоръ Кръстевъ, Тодоръ Лунгаловъ, Антонъ Мандевъ, Исмаилъ х. Махмудовъ, Цани Миховъ, Анастасъ Мустаковъ, Никола Начевъ, Георги Николовъ, Киро Пановъ, Петъръ Петрановъ, Иванъ Петровъ, д-ръ Константинъ Помяновъ, Тодоръ Пчеларовъ, Първулъ Първуловъ, Василъ Радоевъ, Стефанъ Савовъ, Иванъ Соколовъ, Илия Стаматовъ, Георги Христодоровъ, Христо Цаневъ, Никола Ченковъ и Юмеръ Юсуфовъ)

Прѣседателствующъ Х. Тодоровъ: Отсѣствуватъ 41 души, значи има нужното число, за да се счита засѣданието за правилно конституирано и да пристѣпимъ къмъ дневния редъ.

Прѣди това имамъ да съобща на Народното събрание, че подпрѣседателъ на Народното събрание г. Георги Згуревъ си е подалъ оставката отъ подпрѣседателство на Народното събрание.

На второ мѣсто имамъ да съобща, че е постѣпилъ отъ Министерството на финанситѣ единъ проектъ на рѣшение за одобрение договора, сключенъ на 9/22 мартъ 1913 г. между българското царско правителство и Crédit Mobilier Français, въ Парижъ, за откупуването акцинтѣ на компанията Jonction Salonique-Constantinople и правото за експлоатация на желѣзнопѣтната линия Солунъ—Дедеагачъ.

Сѣщо, постѣпило е отъ Министерството на народното просвѣщение прѣдложение за задържане на държавна служба при Народния театъръ и Художествено-индустриалното училище чуждитѣ подданици: Павелъ Петровичъ Ивановски, Алекси Николаевичъ Пановъ и Йосифъ Питеръ.

Има постѣпили нѣколко молби за разрѣшение отпущъ отъ разни народни прѣдставители. Прѣд-

седателството е разрѣшило отпуски на слѣднитѣ народни прѣдставители: на софийския г. Григоръ Коцевъ — 10 дена, на ловчанския г. Иванъ Казанджиевъ — 10 дена, на силистренския г. Иванъ Бабаджановъ — 10 дена, на трѣнския г. Иванъ Андрѣевъ — 5 дена, на добришкия г. Хасанъ-бей Анти-беевъ — 10 дена, на османпазарския г. Мехмедали Герей Месудовъ — 10 дена, на бургазкия г. Иванъ Поповъ — 2 дена и на шуменския г. Сюлейманъ Мемишевъ — 10 дена.

Пристапяме къмъ дневния редъ. На първо мѣсто, трето четене законопроекта за допълнителенъ извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь С. Дрѣнковъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за допълнителенъ извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди.

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на войната допълнителенъ извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ на сума 50.000.000 л., за нуждитѣ на армията, изброени въ чл. 1 отъ закона за извънредния свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 27 септемврий 1912 г.

„Чл. 2. Разходитѣ по тоя допълнителенъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ да се произвеждатъ и оправдаватъ съгласно съ закона за отчетността по бюджета и съ постановленията съдържащи се въ закона за извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, утвърденъ съ указъ № 82 отъ 22 септемврий 1912 г., измѣненъ и допълненъ съ закона отъ 26 мартъ 1913 г.

„Чл. 3. Разходитѣ по тоя допълнителенъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ да се покриватъ отъ произведението на заеми срѣщу съкровищни бонове.“

Прѣседателствующъ Х. Тодоровъ: Ще се гласува. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ на трето четене току-що прочетения законопроектъ за допълнителенъ извънреденъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ отъ 50.000.000 л. за военни нужди, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

На второ място имаме: първо четене на законопроекта за изменение буква г на чл. 2 тз закона за разрешение на Варненската, Добришката, Провадийската, Хасковската, Пловдивската, Орховската, Брациговската и Каварненската градски общини да сключатъ заеми.

Моля г. секретаря да прочете този законопроектъ.

Секретарь С. Дрънковъ: (Чете)

„Докладъ до Народното събрание.

„Съ законъ, обнародванъ въ брой 59/1913 г. на „Държавенъ вѣстникъ“, е разрешено, между другитѣ, и на Варненската градска община да сключи отъ Българската народна банка заемъ отъ 250.000 л., прѣдначинени: „изключително за купуване храна и топливо прѣзъ настоящата зима на сѣмействата на бѣднитѣ варненски граждани, повикани подъ знамената, както и на други крайно бѣдни сѣмейства въ тоя градъ.“

„Прѣдъ видъ, обаче, на това, че по нѣмане възможностъ общината да доставя питателна храна и др. отъ първа необходимостъ прѣдмети, както и да раздаде по една нищожна парична помощ на завърщащитѣ се отъ бойното поле ранени и болни войници, а също и на сѣмействата на убититѣ въ настоящата война войници, Варненскиятъ градски общински съвѣтъ, съ протоколъ отъ 8 априлий 1913 г. (рѣшение 156), е рѣшилъ да вземе отъ горѣспоменатия заемъ 20.000 л. и ги раздаде въ пари на въпроснитѣ войници и бѣдни войнички сѣмейства.

„Поради това, честь ми е да внеса въ настоящата сесия на Народното събрание, за разглеждане и гласуване, приложения тукъ законопроектъ, съ който се изменява буква г на чл. 2 отъ закона за разрешение на Варненската и др. общини да сключатъ заеми.

„София, 26 априлий 1913 г.

„Министъръ на вътрѣшнитѣ работи и народното здраве: А. Людскановъ.

„Законопроектъ

за изменение буква г на чл. 2 отъ закона за разрешение на Варненската, Добришката, Провадийската, Хасковската, Пловдивската, Орховската, Брациговската и Каварненската градски общини да сключатъ заеми.

„Членъ единственъ. Отъ двѣстѣ и петдесетъ хилядни заемъ, сключенъ прѣзъ 1913 г., отъ Българската народна банка, за смѣтка на Варненската градска община, 20.000 л. ще се раздадатъ въ парична помощ на крайно бѣднитѣ ранени и болни войници, както и на сѣмействата на бѣднитѣ убити войници.“

Прѣдседателствующъ Х. Тодоровъ: Понеже никой не иска думата, ще пристѣпимъ къмъ гласуване. Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ по принципъ прочетения законопроектъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Има думата г. министърътъ на земледѣлието и държавнитѣ имоти.

Министъръ А. Людскановъ: Моля, г. г. народни прѣдставители, да се даде спѣшностъ на този законопроектъ, като се гласува още сега и на второ четене.

Прѣдседателствующъ Х. Тодоровъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ, щото още

сега да се пристѣпи къмъ второто четене на законопроекта, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. секретаря да докладва законопроекта на второ четене.

Секретарь С. Дрънковъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за изменение буква г на чл. 2 отъ закона за разрешение на Варненската, Добришката, Провадийската, Хасковската, Пловдивската, Орховската, Брациговската и Каварненската градски общини да сключатъ заеми.“

Прѣдседателствующъ Х. Тодоровъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ заглавието на законопроекта така, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

Секретарь С. Дрънковъ: (Чете)

„Членъ единственъ. Отъ двѣстѣ и петдесетъ хилядни заемъ, сключенъ прѣзъ 1913 г., отъ Българската народна банка, за смѣтка на Варненската градска община, 20.000 л. ще се раздадатъ въ парична помощ на крайно бѣднитѣ ранени и болни войници, както и на сѣмействата на бѣднитѣ убити войници.“

Прѣдседателствующъ Х. Тодоровъ: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ члена така, както се прочете, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събранието приема.

На второ място отъ сжщата точка на дневния редъ имаме: първо четене на законопроекта за врѣменното отмѣнение на забѣлѣжка втора къмъ чл. 69 на закона за народното просвѣщение.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Секретарь С. Дрънковъ: (Чете)

„До Г-на Прѣдседателя на XV-то обикновено Народное събрание.

„Господине Прѣдседателю,

„Въ забѣлѣжка II къмъ чл. 69 на закона за народното просвѣщение, приета отъ XV-то обикновено Народное събрание, първа редовна сесия, въ засѣданieto му на 14 мартъ 1912 г., е казано: „На първоначалнитѣ учители въ селата, назначени слѣдъ 1 мартъ, се плаща заплатата до 1 юний, а на ония въ градоветѣ и на гимназиялнитѣ и прогимназиялнитѣ учители, назначени слѣдъ горната дата — до 1 юлий“. Това постановление цѣли да не се плащатъ заплати прѣзъ ваканцията на учители, назначени за такива шестъ мѣсеца слѣдъ откриването на училищата и работили само 2½ до 4 мѣсеца. Поради изключителнитѣ условия, при които се откриха училищата прѣзъ течещата учебна година, министерството ми разпореди учебнитѣ занятия да продължатъ до 1 юлий, а новата 1913/1914 г. да се започне отъ 16 августъ. Вънъ отъ това, всички учители, въ това число и назначенитѣ слѣдъ 1 мартъ, работиха по-усилено съ увеличени часове, за да извършатъ сжщата оная работа, каквато се възлага и на учители, назначени до тая дата; тѣ сж задължени да работятъ и прѣзъ м. августъ, за който мѣсець, съгласно горѣцитикуваната забѣлѣжка, не може да имъ се плаща. Прѣдъ видъ на това, прѣдлагамъ на просвѣтеното обсъждане и одобрение на г. г. народнитѣ прѣдставители приложения законопроектъ за врѣменното отмѣнение на забѣлѣжка II къмъ чл. 69 на закона за народното просвѣщение, на учителитѣ,

за които се говори въ тая забълбжка, ще се плаща по една трета отъ заплатата за ваканционното врѣме.

„София, 26 юний 1913 г.

„Министъръ на народното просвѣщение:

И. Пѣевъ.

„Законопроектъ

за врѣменното отмѣнене на забълбжка II къмъ чл. 69 на закона за народното просвѣщение.

„Членъ единственъ. Забълбжка II къмъ чл. 69 на закона за народното просвѣщение нѣма да се прилага прѣзъ учебната 1912—1913 г.; на учителитѣ, за които се говори въ тая бълбжка, ще се плаща по една трета отъ заплатата за ваканционното врѣме.“

Прѣдседателствуващъ Х. Тодоровъ: Има думата г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Съществующиятъ законъ за народното просвѣщение прѣдвижда, щото учителитѣ отъ основнитѣ училища, прогимназитѣ и гимназитѣ, които сж назначени още отъ началото на учебната година, да получаватъ заплатата и прѣзъ ваканционнитѣ мѣсеци. Едно изключение съществува въ това отношение, че онѣзи учители, които сж назначени слѣдъ 1 мартъ, не могатъ да получаватъ заплатата прѣзъ ваканцията. Сега г. министърътъ на народното просвѣщение съ този законопроектъ иска да прѣмахне това изключение, именно, неплащането заплатата прѣзъ ваканцията на онѣзи учители, които сж назначени за такива слѣдъ 1 мартъ. Кои сж били съображенията на законодателя, щото учителитѣ да получаватъ заплатата и прѣзъ ваканцията? Съображенията сж му били тѣзи, че учителитѣ сж ангажирани на работа за прѣзъ цѣлата година, че тѣ сж поели извършването на тази работа още отъ началото на учебната година и че онѣзи отъ тѣхъ, които сж закъснѣли въ поемането на тази работа дори до 1 мартъ и които иматъ да работятъ отъ учебната година само 2—3 мѣсеца, нѣматъ право да получаватъ заплатата и прѣзъ ваканцията. Такива сж били съображенията на законодателя. Сега г. министърътъ на просвѣщението, ръководимъ отъ други едни съображения, иде да иска измѣненето на тази забълбжка къмъ чл. 69 отъ закона за народното просвѣщение въ смисълъ, щото и учителитѣ — било въ първоначалнитѣ училища, било въ прогимназитѣ и гимназитѣ — които сж назначени слѣдъ 1 мартъ, да получаватъ заплатата си прѣзъ ваканцията. Менѣ ми се вижда, че това искане, при съображенията, които г. министърътъ ни навежда, е несправедливо и не заслужава удовлетворение. Не заслужава удовлетворение затуй, защото пакъ си остава фактътъ, че тѣзи лица, назначени слѣдъ 1 мартъ, сж работили всичко-навсичко пакъ 2—3 мѣсеца. Значи, онѣзи съображения на законодателя, поради които, при съществующия досега законъ, такива учители, възъ справедлива основа, сж лишени отъ ваканционната заплатата, тѣзи съображения съществуватъ и сега: тѣзи учители сж били свободни до 1 мартъ да заематъ каквато и да било работа — не сж били ангажирани въ учителствуване, не сж работили слѣдъ 1 мартъ, освѣтъ 2—3 мѣсеца. Какви сж новитѣ съображения на г. министра? Той ни казва, че макаръ и назначени слѣдъ 1 мартъ, такива учители сж били нѣкакъ прѣтрупани съ работа и сж били принудени да извършатъ една много по-интензивна, много по-усилена работа, каквато сж

вършили и тѣхнитѣ колеги. Споредъ моитѣ свѣдѣния, тѣзи учители, които сж били назначени слѣдъ 1 мартъ — тѣ сж били съвършено нищожни изключения — не само че не сж вършили по-усилена работа отъ онѣзи, които бѣха назначени за такива още отъ 1 септемврий, които отпослѣ, прѣзъ мѣсецъ февруарий откриха училищата, а нѣкои и по-късно, а напротивъ, мога да посоча на г. министра села, въ които назначенитѣ учители не сж вършили абсолютно никаква работа, не по своя вина, разбира се, а по всисвѣстнитѣ условия, че не е било възможно да се събиратъ дѣцата. И трѣбва да констатирамъ, че похвалната, инакъ, мѣрка на г. министра на народното просвѣщение да открие училищата и да продължава обучението и прѣзъ тѣзи трудни врѣмена, не постигна нѣкакъвъ особенъ резултатъ въ учебно отношение, както въ селата, така и въ градоветѣ. Повтарямъ да кажа, че въ много села назначенитѣ учителки сж стоели безъ работа докато изтече мѣсецъ априлий, докато влѣзе мѣсецъ май, безъ нѣкои отъ тѣхъ да могатъ да обучаватъ нито единъ ученикъ даже. Не е имало, слѣдователно, онази усилена работа, поради която г. министърътъ иска да приемемъ измѣненето на прѣдметната забълбжка. Отъ друга страна, г. министърътъ ни казва, че такива учители трѣбовало да бждатъ възнаградени съ заплатата и прѣзъ ваканцията още и затова, че учебната година започнѣла да се започне отъ 16 вгустъ — такова разпорѣждане било имало. Възможно е да има такова разпорѣждане, но е още въпросъ, доколко тѣзи добри, инакъ, прѣдположения на г. министра ще се сбжднатъ. Възможно е, нѣкакви непрѣвидени прѣчки да се явятъ и учебната година да не може да се започне отъ 15 или 16 вгустъ, както прѣдполага г. министърътъ. Даже и да би се започнала отъ 16 вгустъ, г. министърътъ трѣбва да знае, че работата, която има да започне тогава учителството, съвсѣмъ нѣма да бжде Богъ-знае колко усилена, защото добръ ми е извѣстно, че даже и въ прогимназитѣ, въ много отъ класоветѣ, особено въ по-долнитѣ класове, ще трѣбва на нова смѣтка да повтарятъ онзи материялъ, който ужъ се стараха да заучватъ и то съвсѣмъ набързо и на прѣскакулки, прѣзъ тѣзи нѣколко мѣсеца. Но да допуснемъ, че учебната година ще бжде започната отъ 16 вгустъ. Г. министърътъ може и въ послѣдствие да поиска изплащането заплатитѣ на такива учители, на които не бжде платено по съществующитѣ закони за втората половина на мѣсецъ вгустъ. Тогазъ, слѣдъ като видимъ, че учебната година ще се започне непрѣмѣнно отъ 16 вгустъ, и ще има учители, на които, споредъ закона, нѣма да имъ се плати, ще бжде по-справедливо г. министърътъ да поиска едно измѣнение на закона, именно въ тази смисълъ, по сега не мога да намѣря убѣдителни неговитѣ съображения, щото за 2—3 мѣсеца работа, не съвсѣмъ усилена, както иска да каже той въ законопроекта си — и ако е била усилена даже, то е съвършено нищожно изключение, само за нѣкои мѣста и личности — да имъ се плаща заплатата и за прѣзъ ваканцията. Та намирамъ, че не може и не бива да се съгласимъ съ исканията на г. министра, толкова повече, че име прѣкарваме днесъ врѣме, когато почти всички български граждани, съ нищожни изключения, вече 9—10 мѣсеца сж подъ знамената на бойното поле, всрѣдъ неизброими лишения, дѣто, като се изключи една нищожна частъ, мнозинството отъ тѣхъ сж оставили работа, сж оставили сѣмейства въ оскъдия. При такива едни условия, нѣмаше защо г. министърътъ да иде тъкмо днесъ да иска измѣненето на тази забълбжка.

Азъ моля г. министра да оттегли засега този законопроектъ и по-нататъкъ да поиска изплащането заплатата на такива учители, ако има такива.

които биха работили пръвз втората половина на мѣсецъ августъ.

Прѣдседателствуващъ Х. Тодоровъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Стилиянъ Чилингировъ.

С. Чилингировъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ не знаа, да-ли би могълъ да се намѣри човѣкъ, който, при наличността на този законопроектъ, да излѣзе и да хвърли упрекъ на г. министра на просвѣщението, или пъкъ да апелира къмъ народното прѣдставителство да не го гласува. Още по-малко очаквахъ, още повече се изненадахъ, когато чухъ г. Драгиева да излѣзе и проповѣдва прѣдъ насъ тъкмо това, което напълно противорѣчи на неговитѣ досегашни проповѣди тукъ. И въ своето говорене г. Драгиевъ или има прѣдъ видъ галерията на Народното събрание, или пъкъ малко иска да знае какъвъ въпросъ се засѣга съ настоящето законоположение на г. министра на просвѣщението. Прѣди всичко, принципъ, не единъжъ проповѣдванъ отъ г. Драгиева и отъ всѣки разуменъ човѣкъ, е, че, трудътъ на личността трѣбва да се плаща, и че този трудъ е толкова по-добъръ, колкото е по-добъръ платенъ. Въ основата на настоящия законопроектъ азъ виждамъ легналъ тъкмо този принципъ. Г. министърътъ на просвѣщението излиза прѣдъ насъ и казва: „Г-да, понеже голѣма частъ отъ учителството, при условията, които приживѣваме, положи много по-голѣмъ трудъ, и понеже ние не можемъ да обвинимъ него за ангажмента му спрѣмо държавата при този трудъ, азъ моля да се приеме, щото врѣмнно да се отгѣни заблѣжка втора отъ чл. 69 отъ закона за народното просвѣщение“, и обяснява по-подробно по-нататъкъ, защо, кои сж мотивитѣ, които налагатъ именно това измѣнение. А мотивитѣ, споредъ моето разбиране, сж повече отъ убѣдителни. Първо, когато се откриха училищата и трѣбваше да се намѣри необходимиятъ персоналъ за обучението, половината отъ учебната година вече бѣше изтекла и голѣма частъ отъ този персоналъ бѣше ангажиранъ въ други държавни необходимости. Като тъй, трѣбваше да се подири персоналъ, който ще даде на българското гражданство една малка печалба, че неговитѣ невръстни дѣца нѣма да изгубятъ учебната година, ири голѣмитѣ загуби, които цѣлото наше отечество прѣживѣва въ настоящия моментъ. Училищата можеха да се откриятъ само отъ 1 мартъ, и фактически се откриха по това врѣме, а законътъ не позволява да се плаща заплатата прѣзъ ваканцията на всѣки учители, които сж ангажирани въ учителска служба слѣдъ 1 мартъ. А заплатата на учителя не е нито за работното врѣме по мѣсеци, нито за часове — съ изключение такива на часъ — а е за една цѣла учебна година и е заплата дадена за неговия трудъ, но разпрѣдѣлена за цѣла една учебна година, сир., дадена и върху ваканционитѣ мѣсеци, тъй като тѣзи мѣсеци сжществуватъ не по волята на учителя, нито пъкъ по волята на държавника, а по силата на човѣшката психика. Лѣтнитѣ мѣсеци сж невъзможни за обучение и нашиятъ законодатель своеврѣменно, твърдѣ умно, е намѣрилъ за умѣстно да прѣскочи тѣзи два мѣсеца и да разпрѣдѣли заплатата за труда на учителя на 12 мѣсеца. Значи, тукъ се плаща труда. Ако е тъй, г. министърътъ на просвѣщението не прави нѣкакво отстъпление отъ сжществующия законъ съ настоящата заблѣжка, защото той иска именно да плати труда. А той бѣше извънреденъ. Той може да ни засвидѣтелствува, че голѣма частъ отъ учителството въ първитѣ моменти бѣше принудена да прѣподава по 25—26, дори и 30 и повече часа въ прогимназиитѣ и гимназиитѣ. Това е единъ невъзможенъ, непоносимъ трудъ. На туй отгорѣ този трудъ се прилага въ врѣме, което споредъ стария

законъ освобождава учителитѣ отъ всѣкаква дѣйностъ. Споредъ закона, учебната година трае до първитѣ числа на мѣсецъ юний. Г. министърътъ, за да зачете учебната година, продължи това врѣме до края на мѣсецъ юний, дори, струва ми се, че туй врѣме щѣше да бѣде продължено още, ако новитѣ условия не заставиха държавата да иска и тия учители за други нужди на държавата. Вънъ отъ това, учебната година ще почне отъ 15 или 16 августъ. Е добръ, азъ ви питамъ: щомъ тия учители, постигнали на 1 мартъ, сж работили три пѣти по-много, отколкото обикновено сж работили, и въ-прѣки своитѣ физически сили, и дори надъ тѣхъ, какъ можете да имъ отнемете възнаграждението, и то $\frac{1}{2}$ отъ заплатата за ваканционното врѣме, за да ги ангажирате прѣзъ това врѣме отново да прѣподаватъ, безъ да имъ плащате? Азъ бихъ желалъ да знаа, кѣдѣ е тукъ логиката? Какъ можете да ангажирате на нова смѣтка учителството и да му кажете: заповѣдайте да прѣподавате въ прогимназиитѣ и гимназиитѣ 15 или 20 дена безплатно. Та това учителство съ право би казало: азъ съмъ се съгласилъ да работа съ такава заплата при такива невъзможни условия, и съмъ работилъ, обаче, азъ не се ангажирамъ за по-нататъкъ, още повече, когато виждамъ, че нѣма да ми се плати нищо за този трудъ. Какъ ще свикаме това учителство, пазарено — нека употребя тази банална дума — до 1 юлий, разпуснато и викано наново на 15 августъ да прѣподава горницата отъ себе си. Защо? Защото г. Драгиевъ намѣрилъ удобенъ аргументъ, защото голѣма частъ отъ гражданитѣ се биели и защото много сѣмейства сж останали безъ срѣдства и поминѣтъ, слѣдователно, и тия учители можемъ да приборемъ и безъ срѣдства и поминѣтъ да ги накараме да прѣподаватъ на нашитѣ дѣца. Това би било хубаво, но въ него нѣма и една милионна частъ отъ това, което се нарича логика.

Г. министърътъ на финансиритѣ по-рано бѣше заявилъ, че на чиновницѣтъ ще се плаща въ такъвъ и такъвъ процентъ, защото това е държавна работа, защото и прѣзъ тази работа ангажираме свободната човѣшка воля въ държавенъ трудъ. Ако е тъй, този трудъ ще трѣбва да го възмездиме. При войната ние изпълняваме извѣстно задѣлжение, ние даваме извѣстенъ кръвенъ данѣкъ еднакъвъ, наложителенъ за всѣчки. Но щомъ нѣкой, по силата на своята неджавостъ и по силата на други нѣкои условия, е отгърванъ отъ този кръвенъ данѣкъ, и вие сте го ангажирали въ услуга на държавата, ще му платитѣ. Ако е тъй, менъ ми се струва, че въ дадения случай трѣбва да се плати и на учителството. Азъ бихъ могълъ да аргументирамъ положението на г. министра на просвѣтата съ единъ още по-силенъ аргументъ, ако не падѣхъ вашето врѣме и ако не вземехъ въ внимание, че въ тѣзи минути е мжно да се приказва по въпроси отъ просвѣтенъ характеръ: поне азъ чувствавамъ въ тази минута извѣстно стѣснение да се спирамъ по-надълго и широко по този въпросъ, тъй като други въпроси изпълнятъ моето съзнание и възлнуватъ моето сърце. Затова, за да не си убиваме врѣмето, а да го запазимъ за много други работи, азъ моля г. г. народнитѣ прѣдставители, единодушно да гласуватъ за приемането на този законопроектъ, прѣдложенъ отъ г. министра на народното просвѣщение.

Прѣдседателствуващъ Х. Тодоровъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Драгиевъ.

Д. Драгиевъ: Обвиненъ бѣхъ за моето гледище, че не съмъ искалъ заплащането на труда. Стѣснѣмъ незаслужено обвинение. Никога не съмъ искалъ, не мога да искамъ, и нѣма да искамъ нѣкий трудъ,

както и трудът на учителството, да не бъде платен. Всъщност трудът трябва да бъде платен. Обаче, това не значи, че не мога, от друга страна, да искамъ запазването на онова положение, противъ което самъ народниятъ прѣдставителъ не може да каже нищо, едно положение, което е узаконено у насъ, именно онѣзи учители, които сж назначени за такива слѣдъ 1 мартъ, които има да работятъ само 2—3 мѣсеца, не може да се смѣта, че сж извършили такава работа, каквато сж извършили онѣзи тѣхни колеги, които сж учителствували цѣла година. Ако вие ще има да плащате 2—3 мѣсеца добавъчно безработно врѣме на онѣзи, които сж работили само 2—3 мѣсеца, тогава вие не онеправдавате ли онѣзи, които сж работили десетъ мѣсеца и оставате да имъ доплатятъ пакъ сжщата ваканция? Азъ намирамъ, че въ случая би се узаконило едно привилегировано положение за тѣзи, на които ще се плати ваканцията, по които сж работили само 2—3 мѣсеца, както ние плащаме на болшинството отъ учителството, което работи десетъ мѣсеца. Каза ми се, че тѣзи учители били принудени да работятъ твърдѣ много по 24—25 часа въ недѣлята. Шестъ дена по четири часа — това било усиленъ, прѣкаленъ трудъ, заради който трѣбвало да се излѣзе изъ рамкитъ на сжществуващитъ законоположения. Е добръ, и азъ съмъ билъ учителъ и мога да увѣря нашия другаръ тукъ народенъ прѣдставителъ, че четири часа дневно, 25 часа въ седмицата, не сж такъвъ единъ прѣкаленъ умственъ трудъ, който да ни даде основание да отидемъ да излѣземъ извънъ рамкитъ на едно възприето и узаконено положение, че ще трѣбва да се плати ваканционното врѣме на онѣзи г. г. учители, които сж работили прѣзъ цѣлата учебна година.

Повтарямъ да добавя, че едва-ли ще има нѣкое село, и ако има желалъ да ми се посочи, дѣто, като стои учителствъ 2—3 мѣсеца, има нѣкаква реална полза отъ тази работа, въ смисълъ на спестяване врѣме, въ смисълъ на спестяване отъ учебната година. Не че е било безполезно да се занимаватъ дѣцата, както нѣкои прибрѣзиха да ме изтъкуватъ, но искамъ да кажа, че съ туй занимаване 2—3 мѣсеца не може да се успѣе да се постигне онова, което гонѣше Министерството на народното просвѣщение съ тази мѣрка — да се мине една голѣма частъ отъ материята, който, иначе, щѣше да се мине до мѣсецъ ноември на слѣдующата година и по такъвъ начинъ да спечелимъ една учебна година. Съ това нищо не може да се постигне. Напротивъ, бждете увѣрени, че отъ 16 августъ ли отворите училищата или отъ 1 септември, вие ще почнете материята пакъ отъ а б въ всички села; отъ а б ще почнатъ материята и класовѣтъ въ повечето отъ градоветъ. Това го знаа добръ — нищо по отношение печелене на учебна година нѣма да бжде спечелено. Така че, нѣмаше защо прѣждоговорившиятъ да ми подхвърля обвинения, че ние сме възставали противъ плащането труда на учителството.

Прѣдседателствуващъ Х. Тодоровъ: Има думата г. министрътъ на просвѣщението.

Министръ И. Пѣевъ: Г. г. народни прѣдставители! Къмъ онова, което каза г. Чилингировъ, ще искамъ да се прибавятъ още нѣколко обяснения, за да се види, че би трѣбвало това мое прѣдложение да се гласува даже безъ разисквания.

Тая година всички учители сж работили еднакво, защото за всички учители учебната година се отвори почти отъ 1 мартъ; разпоредено бѣ училищата да се отворятъ отъ 15 февруарий, но фактически се отвориха отъ 1 мартъ. По-нататкъ, разпоредено бѣше да се плаща цѣла заплата само на ония учители, които успѣятъ да отворятъ училищата. Така

щото, не е вѣрно, че тамъ, дѣто не сж били отворени училищата, е било плащано на учителитъ; само тамъ, дѣто сж могли да се отворятъ училищата, имъ е плащано. За да не останатъ учителитъ, които не по своя вина не сж могли да отворятъ училищата, безъ пълна заплата, като ония тѣхни другари, които сж били по-честити да могатъ да отворятъ училищата при по-добри условия, азъ разпоредихъ съ много добри резултати за дѣлото, да се командироваха всички тия учители въ мѣста, дѣто има възможностъ да се отворятъ училищата, но дѣто учители липсваха, понеже бѣха на бойното поле. По този начинъ, наистина, стана възможно въ по-големитъ центрове на повече мѣста да се работи редовно отъ 15 февруарий или най-късно отъ 1 мартъ и досега. Нѣма въ селата почти нито единъ случай — казвамъ почти нито единъ, защото нѣмамъ на рѣка числото на самитъ учители, които сж назначени слѣдъ 1 мартъ — дѣто да е билъ назначенъ учителъ слѣдъ 1 мартъ, защото отъ нѣкое мѣсто не сж го поискали; училищнитъ настоятели сж, които назначаватъ учителитъ, и тѣ почти въ нѣкое село не сж държали постановления за назначаване на нови учители. Тукъ се касае за учители въ градоветъ, най-много въ прогимназитъ, и ако искате въ гимназитъ; тамъ е ставало нужда да се назначатъ по-късно нѣкои учители, едно, въобще по обыкновенна нужда, каквато и другъ пътъ се явява, и друго, поради тази извънредна нужда, че мнозина бѣха отишли на бойното поле. Споредъ забѣлѣжката, за която е дума и която искамъ да се отгѣни, ще се види, че тия учители, които се назначаватъ, споредъ нея, слѣдъ 1 мартъ, едни не получаватъ заплата за цѣли три мѣсеца, а други само за два мѣсеца: едни отъ 1 юний до 1 септември, а други отъ 1 юний до 1 септември. Сега, и единитъ, и другитъ сж работили нѣщо повече, отколкото въ обыкновенно врѣме, съ единъ мѣсецъ и половина. Защото тѣзи, на които не е трѣбвало да се плаща отъ 1 юний, щомъ сж продължили да работятъ до 1 юний — единъ мѣсецъ — и ще работятъ отъ 16 августъ, ще иматъ единъ мѣсецъ и половина повече работа. Сжщо и онѣзи, на които не е трѣбвало да се плаща отъ 1 юний — само за два мѣсеца — за тѣхъ може да се каже, че сж работили малко повече, защото, макаръ че ваканцията захваща отъ 1 юний, обыкновенно още отъ първитъ дни на м. юний привършватъ учебната работа; а ние разпоредихме да работятъ чакъ до края на м. юний и каквато канцеларска работа иматъ да привършватъ, да я привършватъ по-послѣ. Тѣй че, тѣ ще работятъ повече мѣсецъ и половина, и би трѣбвало въ разстояние на тѣзи мѣсеци да имъ се плати изцѣло, както се плаща на всички, които работятъ. Азъ прѣдпочетохъ да имъ платимъ за цѣлото ваканционно врѣме по $\frac{1}{2}$ отъ заплата, както сме плащали на онѣзи учители, които не работиха цѣли петъ мѣсеци въ началното на годината, по $\frac{1}{2}$ въ онова врѣме, което не бѣше ваканционно, но прѣзъ което бѣше невъзможно да се работи. Смѣтамъ, че въ случая правя една справедливостъ като искамъ да се заплати по толкова и на тия учители. Тѣ сж много малко, сумата е нищожна, но, въ всѣки случай, е справедливо да се заплати.

П. Пешевъ: Колко сж горѣ-долу?

Министръ И. Пѣевъ: Трѣбва да сж 70—80 души.

Прѣдседателствуващъ Х. Тодоровъ: Моля г. г. народнитъ прѣдставители, които приематъ по принципъ прочетения законопроектъ за врѣменното отгѣнение на забѣлѣжката втора къмъ чл. 69 отъ закона за народното просвѣщение, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Събрането приема.

Министъръ И. Пъевъ: Мисля, че нѣма нужда за-
конопроектътъ да се обсъжда въ комисията; ако
обичате, гласувайте спѣшностъ, та да мине и на
второ четене.

Прѣседателствующъ Х. Тодоровъ: Моля г. г. на-
роднитѣ прѣдставители, които сѣ съгласни да се
пристъпнѣ къмъ второто четене на законопроекта за
врѣменното отмѣненіе на забѣлѣжка втора къмъ
чл. 69 на закона за народното просвѣщение, да си
вдигнатъ рѣката. (Болшинство) Събранието приема.

Моля г. секретаря да докладва законопроекта на
второ четене.

Секретаръ А. Кипровъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за врѣменното отмѣненіе на забѣлѣжка II къмъ чл. 69
на закона за народното просвѣщение.“

Прѣседателствующъ Х. Тодоровъ: Които прие-
матъ заглавието на законопроекта, както се прочете,
моля, да си вдигнатъ рѣката. (Болшинство) Събра-
нието приема.

Секретаръ А. Кипровъ: (Чете)

„Членъ единственъ. Забѣлѣжка II къмъ
чл. 69 на закона за народното просвѣщение нѣма
да се прилага прѣзъ учебната 1912—1913 г.; на
учителитѣ, за които се говори въ тая бѣлѣжка, ще
се плаща по една трета отъ заплатата за ваканцион-
ното врѣме“.

Прѣседателствующъ Х. Тодоровъ: Моля г. г. на-
роднитѣ прѣдставители, които приематъ членъ един-
ственъ, тъй както се прочете, да си вдигнатъ рѣ-
ката. (Болшинство) Събранието приема.

Минаваме на точка втора отъ дневния редъ:
второ четене на законопроекта за разрѣшеніе кре-
дити за второто шестмѣсечіе отъ 1913 г. по редовния
и извънредния бюджети, по бюджетитѣ на фондо-
ветѣ и по бюджета за новоосвободенитѣ земи, както
и за разрѣшеніе допълнителни и за нови нужди
кредити.

Министъръ Т. Теодоровъ: Вслѣдствие рѣшеніето
на комисията да се направи бюджетътъ за три мѣ-
сеца — да бѣде $\frac{3}{12}$, а не $\frac{6}{12}$, има да се поправятъ
нѣкои цифри. Затова ще моля да се остави разглеж-
дането на законопроекта за утрѣ.

Прѣседателствующъ Х. Тодоровъ: Понеже г. до-
кладчикътъ не е готовъ съ своя докладъ, тая точка
отъ дневния редъ се отлага за утрѣ.

Съ това се изчерпва дневния редъ на днешното
засѣданіе. По правилника, засѣданіе ще има утрѣ.
Дневниятъ редъ ще бѣде:

1. Второ четене на законопроекта за разрѣшеніе
кредити за второто шестмѣсечіе отъ 1913 г. по ре-
довния и извънредния бюджети, по бюджетитѣ на
фондовѣтѣ и по бюджета за новоосвободенитѣ земи,
както и за разрѣшеніе допълнителни и за нови
нужди кредити;

2. Трето четене на законопроектитѣ минати днесъ
на второ четене, и

3. Първо четене на съобщенитѣ днесъ прѣдло-
жения и законопроекти и избиране подпрѣседателъ
на Събранието.

Вдигамъ засѣданіето.

(Вдигнато въ 4 ч. 20 м. слѣдъ пладне).

Прѣседателствующъ подпрѣседателъ: **Х. Тодоровъ.**

Секретаръ: **С. Дрѣнковъ.**

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. Гѣлжбовъ.**